

Ankara Sulu Han (Hasan Paşa Hanı), Tahtakale Çarşısı ve Çevresi: 1929 Yangını Öncesi

*

Ankara Sulu Inn (Hasan Pasha Inn), Tahtakale Commercial Center and
Environs: Before 1929 Fire

Mehmet Tunçer

Özet

Hasan Paşa Hanı (Sulu Han) Ankara'da Aşağı Yüz diye bilinen "Taht'el Kal'a" (Kalealtı kesiminin 102 odalı en büyük planlı hanıdır. Bu çalışma, hanın yapı ve çevresinin inşa tarihi olan 16. yüzyıldan, çevresinin yok olduğu 1929 yangınına ve onarıldığı 1980'lere kadar olan süreci incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: *Ankara, Sulu Han, Tahtakale Çarşısı, Hasan Paşa, vakıf*

Abstract

Hasan Pasha Han (Sulu Han) in Ankara, known as "Taht'el Kal'a" with 102 rooms and the largest planned Inn. In this study it is aimed the date of construction (16th century) and the built environment around, before the fire 1929, and the process of building till restored in the 1980s.

Keywords: *Ankara, Sulu Inn, Tahtakale Commercial Center, Hasan Pasha, pious foundation*

I. Yapım Tarihlemesi

Taht'el-Kal'a (Tahtakale) Çarşısı'nın en önemli yapısı olan Sulu Han, Hasan Paşa Hanı olarak da anılmaktadır. Hasan Paşa Hanı'nın, II. Bayezid Devri emirlerinden Hasan Paşa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Ergenç, 1973: 6).

Hasan Paşa'nın vakfiyesi 1508 (914 H.)'de düzenlenmiş ve 1511 (917 H.) tarihinde buna bir zeyl (ek) eklenmiştir. Hanın da bu tarihler arasında yaptırılmış olması gerekmektedir.

Hasan Paşa'nın, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, 734 numaralı defterin, 114 -112 sayfaları arasında bir Arapça Vakfiyesi vardır (Konyalı, 1945: 328-339)¹.

Bu Vakfiyede şöyle denilmektedir:

Evkaf-ı merhûm Hasan Paşa ki Akşehirde olan İmâretine vakf etmiştir, der nefsi-i Ankara: Hammâm-ı Çifte der mahalle-i Balkıs; hammâm-ı diğer mahalle-i Kâfirköyü; Karbansaray der kurb-i Tahte'l-kal'a, âsiyâb e's-şehîr bi Uzunoluk... (Ergenç, 1980: 91)².

Hasan Paşa, evkafın '*günler ve aylar geçtikçe*' gelirinin masraflarını tamamen karşılamayacağı endişesiyle Akşehir'de yaptırdığı cami ve imareti için aşağıda belirtilen yeni mülkleri vakfetmeyi gerekli görmüştür:

1. Belkıs Mahallesinde Çifte Hamam (Hasan Paşa Hamamı),
2. Kâfirköyü Mahallesinde, nöbetleşe kadın ve erkeklere tahsis edilen hamam (Tahtakale Hamamı veya Keçeciler Hamamı),
3. Tahtakale Hamamına bitişik ardiye,

---

¹ Konyalı, Hasan Paşa Vakfiyesi'nin 13 x 24 cm. ebadında, 80 sayfalık meşin ciltli bir kitap halinde olduğu belirtmektedir. Konyalı, bu cilt içinde iki vakfiye bulunduğunu, 77. sayfaya kadar devam eden birincisinin 914 (1508) tarihli olduğunu, ikincisinin ise beş sayfa tutan ve 917 (1511) tarihli zeyl (katkı, ulama) olduğunu söylemektedir.

² Ergenç, Hasan Paşa Vakfiyesi'nin, Başbakanlık Arşivi, Tapu Defteri 438, Sayfa 369 ile, Kuyudu Kadime Arşivi 558 48 a'da bulunduğunu belirtmektedir.

4. Gene burada 63 odalı bir Han ile bu hana bitişik 10 dükkan (Hasan Paşa Hanı / Sulu Han),
5. Bu hanın yakınında boyacılar için 4 dükkân.

Hakim, bu vakfiyeyi huzurunda vekâleti; Müderris Mevlâna Abdullah İbni Teceddin ve Müderriszâde Menteşe'nin şهادetleriyle sabit olan Mevlâna Şemseddin Ahmed ibni Hacı İbrahim'in huzurunda tescil etmiştir. Hasan Paşa bu yeni vakf için de Mevlâna Seyyidi Ahmed İbni Ali'yi Müteveli tayin etmiştir (Konyalı, 1945: 329).

Hasan Paşa, sarayda yetiştikten sonra Konya Beylerbeyi olmuştur. 1503-1504 (909 H.) tarihinde Anadolu, 1505-1506 (911 H.) tarihinde ise Rumeli Beylerbeyi olmuştur. 1514 (920 H.) tarihinde Çaldıran Savaşında şehit düşmüştür (Ergenç, 1973: 265).

Sulu Han'ın (ya da Hasan Paşa Hanı'nın) yapılış tarihi üzerinde sanat tarihçileri arasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Mamboury (Mamboury, 1934) ve Öney (Öney, 1971: 138-139), Han'ın 1685 tarihinde (17. yy) Şeyhülislam Mehmed Emin Cevayirzade tarafından Zincirli Camiye vakıf olarak yaptırıldığı söylenmektedirler (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983: 462)³.

Zincirli Cami, 17. yüzyıl ortalarında veya sonlarına doğru yapılmıştır. Öney, Sulu Hanın ve Hasan Paşa Hamamının Zincirli Cami'ye vakıf olarak yapıldığını belirtmektedir (Öney, 1971: 85)⁴.

Ancak, Hasan Paşa Hamamı, yukarıda belirtildiği gibi, 1511 (917 H.) tarihinde Hasan Paşa Tarafından Akşehir'deki imaretine vakfedilmiştir. Ayrıca, Zincirli Camiin daha eski bir mescid yerine Şeyhülislam Mehmed Emin Ankarvari tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir (Eyice, 1972: 112).

³ Burada da "Sulu Han'ın 1685 tarihinde Şeyhülislam Cevvarzâde Mehmed Emin Bey tarafından Zincirli Camiye Vakıf olarak yaptırılmış olduğu" ileri sürülmekte, ancak "1141 tarihli Vakfiyede Han'ın Abdülkerimzâde Mehmed Emin Bey tarafından vakfedildiği anlaşılmakta olup eserin yapılışına ait bir kayıt bulunmamaktadır" denilmektedir.

⁴ Konyalı ise Zincirli Camii'nin Hasan Paşa Hamamı yerine yapıldığını yanlış olarak söylemektedir.

Bir başkasının yaptığı camiye, bir diğ erinin büyük vakıflar bırakmasının imkânsız değilse bile tuhaf olduğu düşünölmektedir (Eyice, 1972: 112). Bugün Zincirli Cami denilen eseri, Şeyhülislam Mehmed Emin Efendi ile ilgili gören dayanak noktası, cami içindeki bir levhadaki yazıdır.

Semavi Eyice, Şeyhülislam Mehmed Emin Efendi'nin hayratı olan caminin, Zincirli Camisinin az aşağısındaki "Kazasker Camii" olması gerektiğini söylemektedir. "Burası yıktırılırken içindeki levha da komşusu Zincirli Cami'ye konulmuş olmalıdır" şeklinde bir açıklama getirmektedir.

Hasan Paşa Hanı'nın (Sulu Han) kitabesinin bulunmayışı, sorunu güçleştirmektedir. Biz burada, Han'ın mimari özellikleri ve Ankara Şehir Merkezi tarihi gelişimini göz önünde bulundurarak, ilk tarihlemenin (1511) doğru olabileceğini söylemek istiyoruz.

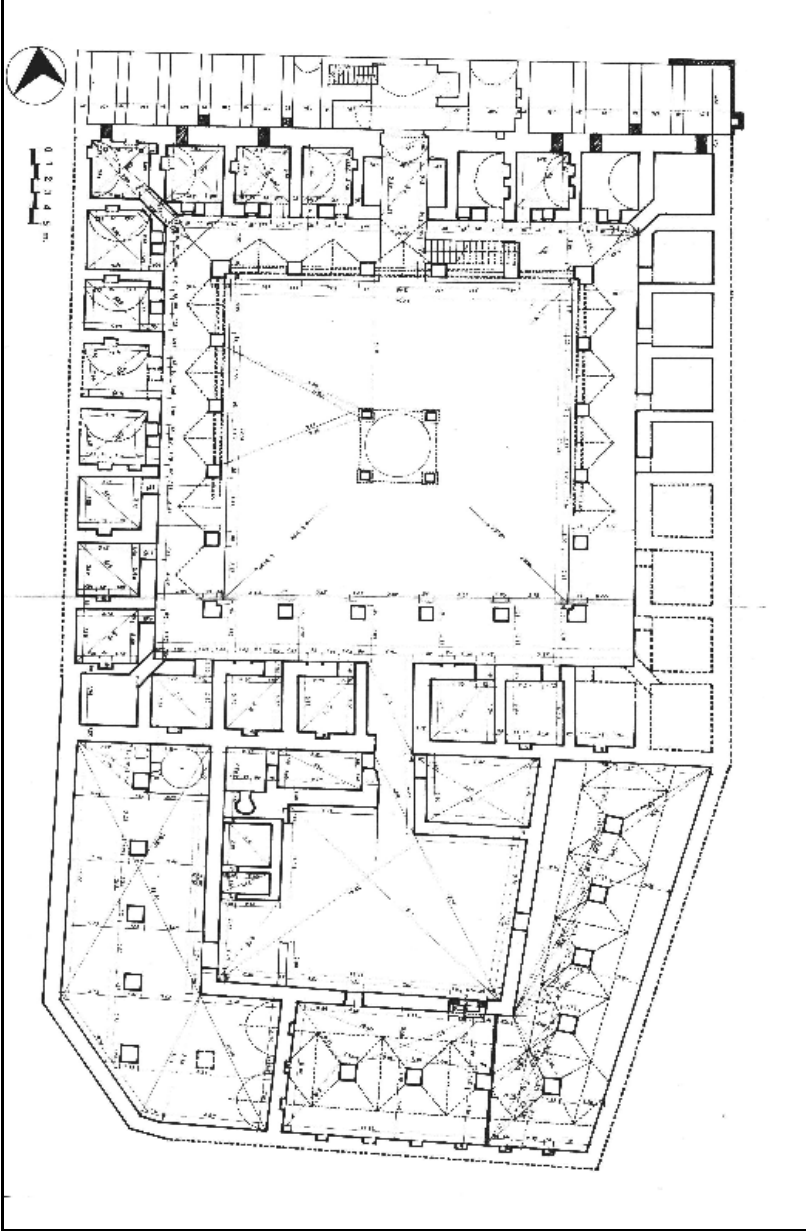
Hasan Paşa Hanı, vakfiyesine ve Tahrir Defterlerine göre 63 odalı bir Handır ve bitişiğinde 10 dükkân bulunmaktadır. Ancak, Sulu Han'ın Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Bölümü tarafından hazırlanmış olan restitüsyonunda (Öney, 1971)⁵ ise, Hanın bu sayıdan çok daha fazla (102 adet) odası bulunduğu görölmektedir (Bkz. Plan 1. Sulu Han Restorasyon Projesi).

Han, iki ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci kısım kareye çok yakın planlıdır. İkinci kısım ise, asimetrik bir plana sahiptir ve ana bölüme bitişiktir.

Ana bölümdeki oda sayısı, Hasan Paşa Vakfiyesinde belirtilen 63 sayısına eşittir. Ayrıca, Hanın zemin katının giriş cephesinde Vakfiyede adı geçen 10 dükkânın izleri tesbit edilmiştir. Adı geçen bu dükkânların, Hanın batı kenarında bulunan üç bölümlü arasta olduğu düşünölebilir.

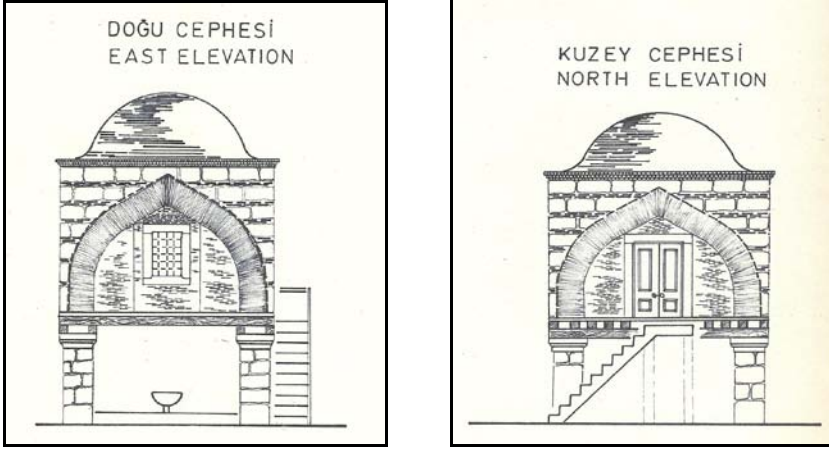
⁵ Plan 71., a, b, c, d, e. ODTÜ Mimarlık Fakültesi, restorasyon Bölümü tarafından hazırlanmış olan Sulu Han orijinal kat planı, orijinal kesit, alt ve üst kat restitüsyon planları ve restitüsyon kesiti (Hazırlayanlar; Murat Erdim, Osman Burat, Doğan Ülgen, Gouhar Schemdin).

Plan 1: Sulu Han Restorasyon Projesi (Zemin Kat)

Kaynak: ODTÜ Restorasyon Bölümü-Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Ana bölümde avlu ortasında bulunan Köşk Mescidin XVI. Yüzyıl yapısı olduğu belirtilmektedir (Öney, 1971: 85 ve Ergenç, 1973: 7) (Bkz. Plan 2. Köşk Mescidi Restitüsyonu).

Plan 2: Sulu Han Köşk Mescidi (Restitüsyon)
Kaynak: ODTÜ Restorasyon Bölümü-Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Bütün bu verilerden Han'ın ön kısmının XVI. yüzyılda (1511) yapılmış olduğu, XVII. yüzyılda ise (1685) esaslı bir onarım ve arka bölümün eklenmesi ile yenilendiğini ileri sürebiliriz.

14 Mayıs 1583 – 12 Şubat 1584 tarihleri arasında kaydedilmiş olan Ankara'nın I Numaralı Şer'iyeye Sicili, Vesika No: 734'de Hasan Paşa Hanı'nın tamir keşfi bulunmaktadır (Ongan, 1974). Ayrıca; Vesika No: 815'de; "Miri develerin barınması için Ankara'daki Hasan paşa Hanı ile Aydın Hanı'na 1700 akçe sarfedildiğine" dair bir zabıt bulunmaktadır (s. 66). Han'ın bu tarihte, ilk inşa tarihinden yaklaşık 75 yıl sonra tamir edildiği kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Aynı Şer'iyeye Sicilindeki bir başka vesikada; "Mezatta iken başka isteklisi çıkmayan Hasan Paşa Hanının, Üveya adında birine icara verildiği" kayıtlıdır (Ongan, 1974: Vesika No: 934).

Ancak aynı tarihli bir sonraki vesikada, “adı geçen Hanın, Yusuf tarafından arttırılarak üç yıl için 55 altına (=3300 akçe) kabul edildiği” belirtilmektedir (Ongan, 1974: Vesika No: 935).

Aynı tarihlerde At pazarında bulunan Bakır Hanı'nın üç yıl için 8000 akçeye kiraya verildiği düşünülürse, Hasan Paşa Hanı'nın şehrin ikinci derecede önemli bir kesiminde olduğunu söylemek mümkündür (Ongan, 1974: Vesika No: 876).

XVI. yüzyıl yapısı 63 odalı büyük bir hanın, yapılışından 75 yıl sonra büyük ilavelerle onarılmasından sonra, yaklaşık yüzyıl sonra yıkılıp, yerine bir başka hanın yapılması pek mümkün görülmemektedir. Han, onarılmış, yenilenmiş ve Aşağı Yüz'deki ticari merkezin gelişmesi nedeniyle büyütülmüş olmalıdır.

Osmanlı -Türk Mimarisi, han ve kervansaraylar üzerinde incelemeler yapmış Dr. Machiel Kiel'in görüşüne göre, Sulu Han bir klasik devir eseri değildir. Yani XIV. veya XV. yüzyıl yapısı olamaz. Bu devir hanları çok daha dayanıklı ve sağlam olmakta, yapım teknolojisi farklılıklar göstermektedir. Sn. Kiel'e göre, Sulu Han ya da Hasan Paşa Hanı XVI. yüzyıl yapısı olmalıdır.

Uzmanların bu konudaki fikir ve görüşlerini, kendi yorumumuzla birleştirerek, Hasan Paşa Hanı'nın (Sulu Han'ın), 1508 - 1511 tarihlerinde inşa edilmiş olduğunu, 1584 tarihinde ve 1685 tarihinde olmak üzere iki kez onarım ve eklentilerle büyüyen ve değişen bir yapı olduğunu söyleyebiliriz.

II. Tahtakale ve Karaoğlan Çarşıları

Ankara'nın Başkent oluşundan ve anılan kentleşme eylemlerinden en çok etkilenen çevre, Taşhan Meydanı Çevresi, Tahtakale Çarşısı ve Karaoğlan Çarşısı olmuştur. Buna karşın, diğer geleneksel çarşılar ve Tahtakale Çarşısı, kendini çevreleyen ana cadde kenarları hariç eski dokusu ve kullanımlarını sürdürüyor olmalıdır.

Kamu yatırımlarının daha çok, Atatürk Bulvarı, Yenişehir ve Ulus'ta toplandığı belirgindir. 1917 yangını ile tahrip olan, Işıklar Caddesi, Konya Sokak, Anafartalar Caddesi arasında kalan kesim ise öncelikle planlanarak yapılaşan bölgelerden biridir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ulus ve çevresinde özellikle yangın geçiren Anafartalar Caddesi ile Hisarpark arasındaki kesimde apartmanlaşma çokça görülmektedir.

1926 yılında, Yenişehir'de 14, Cebeci'de 24 ve Eski Ankara'da ise 202 yeni yapı yapılmıştır (Nalbantoğlu, 1981: 260). I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan 1930 öncesi dönemde, çoğu kez mimar olmayanlarca yapılan konut yapılarında bile dönem üslubunun özellikleri görülmektedir ⁶.

Ulus civarında bu tür konut yapıları, yangın bölgesi (Harik Mahali), Çocuk Sarayı Caddesi (Anafartalar Cad.), Bahriyeliler Caddesi (Denizciler Cad.) ve Hükümet Caddesi (Hacı Bayram Cad.) ile Bend Deresi Caddesi arasındaki kesimde yapılaşmıştır.

Anafartalar Caddesi üzerinde, 1924 yılında ikiz kız ve erkek İlk Mektepleri yapılmış,⁷ Adliye Binası inşa edilmiştir. Yenişehir'deki apartmanlaşmaya koşut olarak, burada cadde üzerinde Ankara'nın ilk apartmanları yapılmaya başlanmıştır.

Çocuk Sarayı⁸ binasının yapılması bu gelişmeyi desteklemiştir. Cadde üzerindeki bu gelişmenin, günümüzde Eski şehir dokusunun bazı kesimlerinde de görülebileceği gibi, Tahtakale Çarşısı içine 1929 yangınına kadar giremediği anlaşılmaktadır. Bu çarşı, anılan yangına kadar, çıkmazları, cami, mescit, han ve hamamlarıyla fizikî özelliklerini korumaktadır.

⁶ II. Meşrutiyet ile güçlenen Türkçülük akımının mimarlıkta yansımalarıyla sonuçlanan ilk "Ulusal Mimarlık" yani "Osmanlı Neo-Klasikçiliği", 1920'li yıllarda etkili bir mimari biçimlenmedir (Bkz. Yavuz: 1981).

⁷ Mimar Kemalettin Bey'in eserlerinden olan bu okullara "Gazi Mustafa Kemal" ve "Latife Hanım" adları verilmiştir.

⁸ Himaye-i Eftal: Çocuk Esirgeme Kurumu.

Bu kesimin gelişimi ile ilgili bilgilerimizi, 1929 tarihli kadastral haritadaki doku ile karşılaştırdığımızda, Sulu Han ve çevresi ile Tahtakale Çarşısının en az yüz yıl önceki fizikî durumunu koruduğunu söylemek mümkün görülmektedir (Tunçer, 2001) (Bkz. Harita 1. 1929 Tarihli Kadastral Haritalarda Sulu Han ve Çevresi).

1929 tarihli kadastral harita, Tahtakale Çarşısı'nı yangından önceki fiziki durumunu gösterdiği için tarihsel önem taşımaktadır. Bu yangın, 1929 yılı ortalarında, Sulu Han civarında başlamış ve bütün çarşı bir gecede yanmıştır.⁹

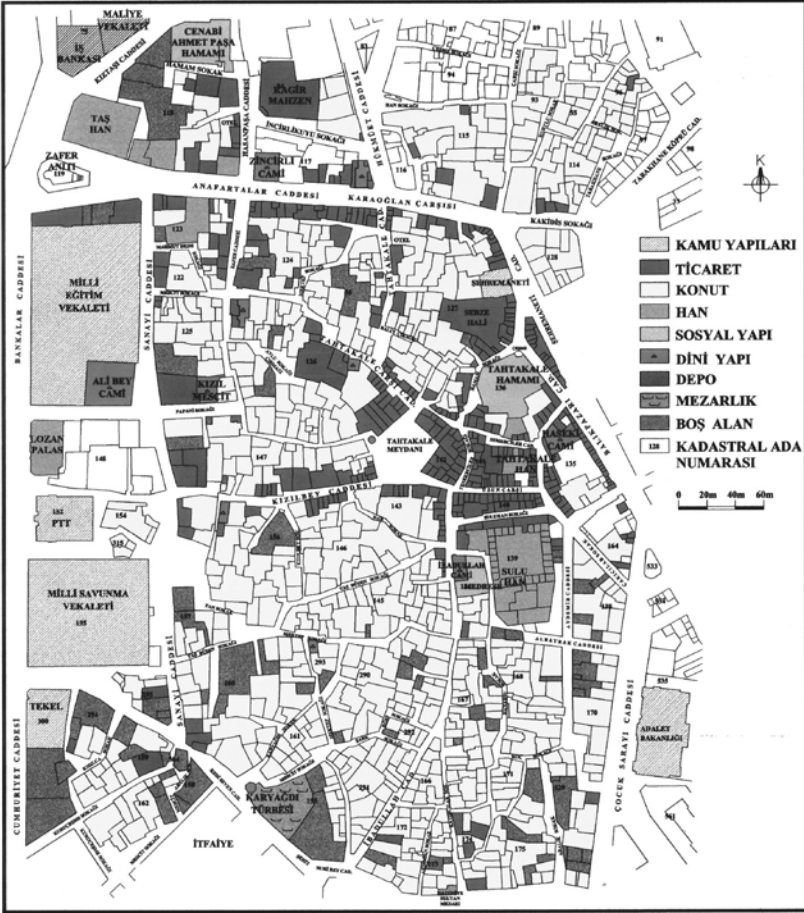
Yangın, günümüzde Ankara Belediye Binası olan ve o zamanlar sebze hali olarak kullanılan yere kadar yayılmış ve ancak yangın bombaları atılarak durdurulabilmiştir. Top top kumaşların yandığı, zararın 2 milyon liradan fazla olduğu belirtilmektedir. Hasan Paşa ve Tahtakale Hamamları ile, Haseki Camii de yangında hasar gördükleri için yıktırılmışlardır (Ayverdi, 1953: 48).

Tahtakale hanı ile adı saptanamayan ve paftalarda "Han" olarak belirtilen küçük bir iki han da yangında tahrip olmuşlardır. Bu kısım daha sonraları doldurularak yükseltilmiş, Sulu Han'ın birinci kat seviyesinden Posta Caddesi (Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi) geçirilmiş, yanan kısma da Ulus Şehir Hali inşa edilmiştir.

Böylece, Tahtakale Çarşısı'nın diğer sosyal ve dini yapılarla beraber yok olduğu, Sulu Han'ın da kısmen tahrip olup ticari önemini kaybettiği görülmektedir. Sulu Han bir müddet bu terk edilmiş ve harap durumunu kurumuş ve ön kısımları zamanla tamamen yıkılmıştır (Konyalı, 1944).

---

⁹ (Kemal, 1983: 34 ve 52)'de bu yangın anlatılmaktadır.

Harita 1: 1929 Tarihli Kadastral Haritalarda Sulu Han ve Çevresi

Kaynak: Kuyud-u Kadime Arşivi'nden elde edilen haritalar üzerinde kişisel çalışma

Sağlam kalan kısımlarında ise, 1950'lere kadar sebze ve meyve satıldığı bilinmektedir (Gülekli, 1949: 128) (Fotoğraf 1). Kadastral Haritalarda, ticari kullanımların Ulus Meydanı, Karaoğlan Çarşısı, Balıkpazarı, Tahtakale Çarşısı ve Sulu Han'a kadar ana cadde kenarları ve sokak aralarında yoğunlaştığı görülmektedir (Bkz. Harita 1).

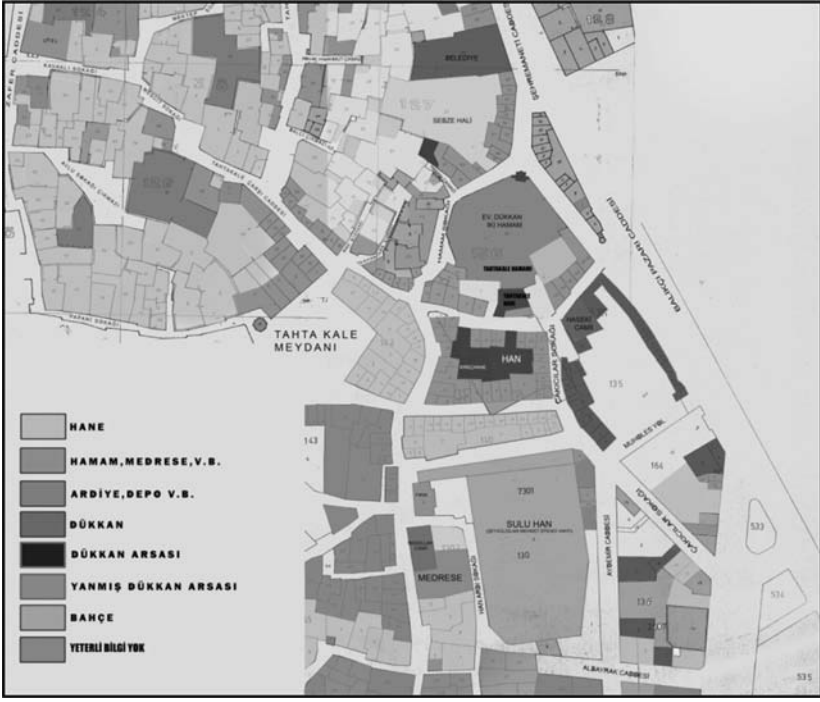
Fotoğraf 1: Sulu Han 1939 Tarihinde (Sebze Hali Olarak Kullanılırken)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

Tahtakale yangını öncesinde, Sulu Han'ın karşısında, bir sıra dükkânı ile Uzun Çarşı'nın bir bölümü yer almaktaydı.

Uzun Çarşı; Kızıl Bey Caddesi ile, üçüncü surun başlıca kapılarından biri olan Eset Kapısı'na bağlanmaktaydı. Bu tarihlerde açılmış bulunan Atatürk Bulvarı'na Uzun çarşının başlıca bağlantısı olarak görülmektedir. Uzun Çarşı'nın kuzeyinde, Tahtakale Han'ı (Tahtacı Hanı) 18 odası ile, çarşının ikinci büyük Hanı'dır. Keçeciler Hanı'nın ise, Tahtakale Hamamı yakınında daha küçük bir han olduğu sanılmaktadır.

İbadullah Camii, Haseki Camii, Hallaç Mahmud Camii yöredeki dini yapılardır. Tahtakale Hamamı ile Hasan Paşa Hamamı da çarşının başlıca sosyal amaçlı yapılarıdır.

Hallaç Mahmud Camii'nin önünde, haritalarda "Tahtakale Meydanı" olarak belirtilen bir açıklık bulunmaktadır. Bu meydan, belki de daha önce bir yangın sonucu oluşmuştur, ancak bu konuya ilişkin herhangi bir bilgi bulunamamıştır (Bkz. Harita 2. 1929 Tarihli Kadastral Paftası).

Harita 2: 1929 Tarihli Kadastral Haritalarda Sulu Han ve Çevresi
Kaynak: Kuyud-u Kadime Arşivinden elde edilen haritalar üzerinde kişisel çalışma

Tahtakale Çarşısı ve Sulu Han, günümüzde oldukça aktif bir ticari bölge olan, ve İbadullah Camisi yanından güneye doğru uzanan İbadullah Caddesi ile güneye; Tahtakale Çarşı Caddesi ile kuzeye bağlanmaktadır.

Bu tarihte, Sulu Han'ın güneyinin tamamen konut dokusu olduğu görülmektedir. Bu bölgede, yer yer boş arsalar rastlanmaktaysa da oldukça yoğun bir konut dokusu bulunmaktadır.

Balıkpazarı Caddesi (Şehremaneti Caddesi) üzerinde ve Tahtakale Hamamının hemen karşısında "Sebze Hali" bulunmaktadır. Günümüzde burada Ankara Büyük Şehir Belediyesi Başkanlık Binası bulunmaktadır.

Bu yıllarda (1929) Haseki Camii doğusunda, Balıkpazarı Caddesi üzerinde bir sıra dükkan bulunmaktadır. Yolun öbür tarafının paftaları elde edilemediğinden tanımlanamamaktadır.

1929 tarihli kadastral haritalar üzerinde yapılan analiz çalışması sonucunda:

Tahtakale Çarşısı:	210 dükkan
Balıkpazarı Caddesi üzeri:	50 dükkan
Karaoğlan Çarşısı:	95 dükkan
Toplam:	355 dükkan

Sonuç olarak; modern merkez Taşhan (Ulus) Meydanı ile Karaoğlan Çarşısı'na kaymış, ana yol kenarları hariç Tahtakale Çarşısı 1929 tarihli yangına kadar geleneksel dokusunu ve özelliklerini sürdürmüştür.

III. Mimari ve Yapısal Özellikleri

III.1. Mimari Elemanlar

III.1.1. Plan Şeması

Sulu Han asimetrik bir plana sahiptir. Kare planlı (kareye çok yakın) bir ana bölüm ve buna bitişik asimetrik bir ikinci bölümden oluşmaktadır. Bu ikinci bölüm, güney uçta arazinin şekline ve yanından geçen sokaklara uyularak köşeleri pahlandırılmıştır ve ana bölüme göre daha dardır.

Kare planlı ana bölüm ortasında büyük bir avlu bulunmaktadır. Avlu ortasında iki katlı olarak kare desteklerle taşınan haç tonozlu bir revak sırası ile çevrilidir (Bkz. Plan 1. Sulu Han Restorasyon Projesi (Zemin Kat)).

Bu revak sırasının arkasında, sivri beşik tonozlu odalar dizisi bulunur. Ana bölüme bitişik ikinci kısımda da, ortada daha küçük bir avlu ve

etrafında zemin katta U şeklinde, aynalı haç tonozlu iki bölüm bulunmaktadır.

Girişin iki yanında ise büyükçe iki oda bulunmaktadır ve restorasyonda birine tuvalet kullanımı verilmiştir. Öbürü depo olarak kullanılacaktır. Bunun yanında ise küçük bir hamam bulunmaktadır.

Sulu Han'a orijinal giriş, kuzey-güney istikametinde zemin katta tek bir portalden sağlanmaktaydı. Ancak, bu giriş kısmı, Ulus Şehir Halinin yapımı ve önünden Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi'nin geçirilmesi esnasında örtülmüş ve Han ikinci katın hemen hemen saçak seviyesine kadar kuzeyden dolgu malzemesi ile kapatılmıştır.

III.1.2. Arasta ve Ahır Bölümleri

Ana avlunun batısında, kuzey-güney doğrultusunda yer alan tonozla örtülü iki bölümden meydana gelmiştir ve iki uçta güneye açılmaktadır.

Bu kısmın zeminde devam edip etmediği için bir kazı yapılması gerekmektedir. Ancak, gene 1929 haritasında Sulu Han Sokağın günümüzdeki şeklini koruduğu görülmektedir. V. Vincke'nin 1839 tarihli Ankara Haritası'nda da sokak aynı konumda görülmektedir.

Büyük bir ihtimalle sokağı kapatmayacak bir şekilde bir veya iki dükkan kalıntısı bulunabilir kanısındayız.

III.1.3. Dükkanlar

Kuzeyde zemin katta yer alan dükkânlar da yolun geçirilmesiyle örtülmüşlerdir. Dışa açılan II dükkânın Han'ın iç kısmı ile bağlantısı yoktur. Arastanın ise biri küçük 7 adet tonozlu dükkânı bulunmaktadır.

III.1.4. Giriş

Hanın restorasyon sonrası girişi, Hal karşısında Posta Caddesi'nden bir ana giriş kapısı ile eğimli bir iniştir. Özgün giriş, daha önce bahsedildiği

gibi zemin katta bulunmaktadır ve yol kotundan 5-6 metre kadar aşağıdadır. Üst katlardaki odalar revaka açılmakta ve buraya bakan pencereleri bulunmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Sulu Han Özgün Girişi (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

III.1.5. Merdivenler

Girişin doğusunda bulunan merdivenler yardımıyla zemin kat revakına inilmektedir. Arka bölümde avlunun kuzey-doğusunda bulunan hamam yanında bulunan bir merdiven de bu kısmın iniş çıkışını sağlamaktadır. Ayrıca bu bölüm zemin katında arazinin eğimine uygun olarak merdivenler bulunmaktadır.

III.1.6. Açıklıklar

Giriş Portalı: Orijinal girişin üstündeki oda bozularak giriş sağlanmıştır. Tonoz değiştirilerek betonarme bir giriş yapılmış, üçgen alınlıklı giriş oluşturulmuş, ortadaki nişler gösterilmiştir.

III.1.7.Kapılar

Giriş kapısı: Özgün giriş kapısı 2.90 metre genişliktedir. Oda kapıları: Zemin kat oda kapıları 1.05-1.15 metre genişlikte üzerleri sağır, sivri tuğla kemerli açıklıklar şeklindedir.

III.1.8.Pencereler

Alt kat oda pencereleri revaka açılan 0.65 metre genişlikte, üzerleri sivri, sağır tuğla kemerli açıklıklar şeklindedir (Lokma demir parmaklık). Üst kat pencereleri, içte 0.65 metre, dışta 0.55 metre genişlikte, taş söveli açıklıklardır. Üzerlerinde sağır alınlığı çevreleyen sivri tuğla kemerleri vardır.

Mazgal pencereler, üst kat batı ve güney batı odalarda bulunmaktadır.

III.1.9. Nişler

Zemin katta, ön bölümün hemen bütün odalarında mevcuttur. İkinci bölümde ise zemin katta hiçbir niş yoktur.

Üst katta, her iki kısımda da bütün odalarda niş bulunmaktadır.

III.1.10. Ocaklar

İkinci bölümün güney cephesinde sadece 4 ocak bulunmaktadır. Bu kısmın ahır ve depo olarak kullanıldığı ve bu nedenle burada fazla ocak bulunmadığı belirtilmiştir. Diğer bütün odalarda ocak bulunmaktadır.

III.1.11. Strüktürel Elemanlar

1. Temeller

Moloz taşlarla inşa edilmiş ve restorasyon esnasında çeşitli yerlerden desteklenmiştir.

2. Döşeme Kaplamaları

Alt kat odalarında kare tuğla döşeme, revaklarda ise, taş kaplama mevcuttur. Giriş kapısı eşiği, oda giriş eşikleri yonu taşıdır.

3. Duvarlar

Restorasyon öncesinde, batı ve kuzey cephesi tamamen yıkılarak sadece dış duvarlar kalmıştı. Güney kısımlar ise, yarıdan itibaren toprak altında kalmış ve kapanmıştı (Fotoğraf 3-4-5).

Fotoğraf 3: Sulu Han Batı Cephesi (Yıkım Öncesi) (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

Fotoğraf 4: Sulu Han Kuzey Doğu Köşesi (Tamamıyla yıkılmış durumu) (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

Fotoğraf 5: Sulu Han Ön ve Arka Avlunun Harap Durumu (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

Her iki kısımda da Han duvarları moloz taştan yapılmış, bazı yerlerinde taşların arası derz edilmiştir. Desteklerde bir kesme taş, üç sıra tuğla kullanılmıştır (Bkz. Fotoğraf 6-7).

Fotoğraf 6: Sulu Han Kazı Esnasında (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

Fotoğraf 7: Sulu Han Kazı Esnasında (1971)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

4.Revak ve Kemerler

Ana bölüm avlusu etrafında, kare desteklerle taşınan yarım haç+beşik tonozlu bir revak sırası bulunmaktadır.

Arka bölümün birinci katında, öndeki gibi haç tonozlu bir revak sırası avluyu çevirmektedir.

Oda kapı ve pencereleri üzerinde ise sivri tuğla kemerler bulunmaktadır.

5.Silmeler

Yapı üzerinde beş sıralı “kirpi saçak” bulunmaktadır.

6.Üst Yapı

a. Tonozlar: Yapının ön kısmında, revak sırası haç tonozlu, odalar ise sivri beşik tonozludur.

Arka kısımdaki U biçimindeki ahır veya depo olarak kullanıldığı tahmin edilen bölümler aynalı haç tonozludur. Bu kısmın birinci katında, revak sırası yarım haç, yarım beşik, odalar ise sivri beşik tonozludur.

Arasta ise sivri beşik tonoz ile örtülüdür.

b. Çatı Kaplaması: Özgü çatı kaplamasının alaturka kiremit olduğu bilinmektedir (Bkz. Fotoğraf 8. Sulu Han'ın yıkılmadan önceki fotoğrafı-1956).

Restorasyonda, alaturka kiremit boyunda kesilmiş ve boyanmış aternit çatı kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır.

Hafif ve izolasyon sağlayıcı olduğundan bu malzemenin tercih edildiği yetkililerce belirlenmiştir.

Fotoğraf 8: Sulu Han'ın Yıkılmadan Önceki Fotoğrafı (1956)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi

İnşaat Malzemesi

1. Yonu Taş ve Tuğla Kısımlar

Avlu cephelerinde yonu taş ve tuğla sıralardan oluşan örgü sistemin bulunduğu kısımlarda iyi bir işçilik göze çarpıyordu. Geçen zaman içinde, yangın, yıkılma ile tahrip olan yapının kalan kısımlarında, taş tuğla sıraları ve derzlerde büyük hasar olduğu söylenmektedir.

2. Moloz Taş Kısımlar

Moloz taş örgü sisteminin kullanıldığı yerlerde işçilik nispeten daha kötüydü. Bu kısımlar da büyük oranda yenilenmiştir.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, E. H. (1953). *Fatih Devri Mimari Eserleri*. İstanbul Fethi Derneği. İstanbul.
- Ergenç, Ö. (1973). *1580-1596 Yılları Arasında Ankara ve Konya Şehirlerinin Mukayeseli İncelenmesi Yoluyla Osmanlı Şehirlerinin Kurumları ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Deneme*. Basılmamış Doktora Tezi. A.Ü. DTCF. Yeniçağ Tarihi Kürsüsü. Ankara.
- Ergenç, Ö. (1980). XVII. Yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler. *Osmanlı Araştırmaları I*, İstanbul.
- Eyice, S. (1972). *Ankara'nın Eski Bir Resmi*. T.T.K. Atatürk Konferansları (IV. Cilt'den ayrı basım). Ankara.
- Gülekli, N. C. (1949). *Ankara: Tarih Arkeoloji*. Doğu Matbaası. Ankara.
- Kemal, M. (1983). *Türkiye'nin Kalbi Ankara*. Çağdaş Yayınları. İstanbul.
- Konyalı, İ. H. (1944). *Ankara Abideleri*. Ankara.
- Konyalı, İ. H. (1945). *Akşehir Tarihi*, İstanbul
- Mamboury, E. (1934). *Ankara, Guide Touristique*. Ankara.
- Nalbantoğlu, H. Ü. (1981). "Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Yükselen Orta Sınıf Üzerine", *Tarih İçinde Ankara*. Eylül 1981 Seminer Bildirileri. ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Basım İşliği. Ankara.
- Ongan, H. (1974). *Ankara'nın I No'lu Şer'iyе Sicili, 14 Mayıs 1583-12 Şubat 1584*. D.T.C.F. Yayınları, Ankara.
- Öney, G. (1971). *Ankara'da Türk Devri Yapılar*. A.Ü. DTCF Yayınları, No: 209, A.Ü. Basımevi. Ankara.

- Tunçer, M. (2001). *Ankara (Angora) Şehri Merkez Gelişimi (14.-20. YY)*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Kültür Eserleri Dizisi No: 292. Ankara.
- Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I* (1983). Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İlaveli II. Baskı, Ankara.
- Yavuz, Y. (1981). *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*. Doktora Tezi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi. Ankara.

Prof. Dr. Mehmet Tunçer: 1956 İstanbul doğumludur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 1980 Mezunudur. Aynı bölüm ile Restorasyon Bölümü Ortak Yüksek Lisans Programında; “Kentsel Koruma” konusunda yüksek lisans programını (1985) ve Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset ABD Doktora programını (1995) tamamladı. 1999 yılında “Şehircilik ABD–Kentsel Yenileme ve Koruma Bilim Dalı”nda Doçent oldu. Gazi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde öğretim üyesi ve Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset ABD ile Sosyal Çevre Bilimleri ABD dalında öğretim görevlisi (yarı-zamanlı) olarak görev yaptı. Hâlen Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Başkanudur.